

PASTORAL CRKVENIH POKRETA U PASTORALU ŽUPNE ZAJEDNICE

Alojzije ČONDIĆ, Split

Sažetak

Da bi Crkva mogla ispunjavati svoje poslanje, osim što treba vrjednovati, međusobno poštovati i priznavati zakonitu raznolikost, treba, u svjetlu vjere i evanđelja, raspoznavati 'znakove vremena'. Jedan je od tih znakova pojava novih crkvenih pokreta. Pisac članka govori o uzajamnom odnosu tih pokreta i župne zajednice. Prikazuje zaokret koncilskog nauka o Crkvi, koja pokretima omogućuje širenje i obrađuje odnos službâ i karizmi. Osim što raspravlja o važnosti pokreta, ukratko prikazuje neke od njih. Govoreći o odnosu mjesne Crkve i pokreta, ističe pastoralnu važnost župe. Naglašava utjecaj posvjetovljenja, kao prepreku u prenošenju vjere, govori o potvrdnoj ulozi pokreta u župnoj zajednici i upozorava na određene napetosti, koje pokreti nose u mjesnu Crkvu.

Ključne riječi: župa, crkveni pokreti, zajednica, mjesna Crkva, nauk o Crkvi, pastoral.

Uvod

Drugi vatikanski koncil (1962. – 1965.), u Dogmatskog konstituciji o Crkvi *Lumen gentium*, iznio je nauk o Crkvi kao zajednici (communio). Tim su koncilskim naukom o Crkvi bitno prožeti odnosi između različitih članova puka Božjega, između biskupa i pape, mjesne i opće Crkve, zaređenih službenika i vjernika laika. Jedan je od plodova Drugoga vatikanskog koncila otvorenost Crkve prema unutra (ad intra) i prema van (ad extra). Otvorenost prema unutra potiče razvitak svjetovnih udruženja,¹ koje ću obraditi pod zajedničkim

¹ Usp. A. FAVALE, *Panorama del fenomeno laicale e dei »movimenti religiosi alternativi« nella Chiesa italiana*, u: A. FAVALE, *Movimenti ecclesiali contemporanei*, Roma, 1991., 13-33.

nazivom *crkveni pokreti*. Mnoštvo crkvenih pokreta označava nepregledna raznolikost i mnoštvo, a ono odgovara duhu današnjega čovjeka.

Papa Ivan Pavao II. u svojoj je Apostolskog pobudnici *Christifideles laici* 1988. godine, očitovao svjesnost da je »u posljednje vrijeme fenomen laičkog udruživanja poprimio vrlo različite i živahne oblike«, tako da bi se »moglo govoriti o jednome *novom agregativnom stadiju* među vjernicima laicima«. ² Stvarnost pokreta usmjerena je na pozornost članova *otajstvenoga tijela*, na rast crkvenoga zajedništva i na izgradnju ljudske uzajamnosti. Stoga je nužno pastoralnu stvarnost pokreta zorno proučavati i razborito uključiti u pastoralni rad mjesne Crkve i župne zajednice. Teološko-pastoralna prosudba odnosâ između crkvenih pokreta i župe nužno nas upućuje na odnos pokreta i koncilskog nauka o Crkvi, jer crkveni pokreti koji, po svojoj naravi više naglašavaju 'ortopraksu' nego 'ortodoksiju', za sobom povlače mnoga crkveno-pastoralna pitanja.

1. Crkveni poticaji Drugoga vatikanskog koncila crkvenim pokretima

U vrlo zamršenim društvenim okolnostima posvjetovljenja Drugi vatikanski koncil, vođen načelom *utjelovljenja*,³ ne samo što se otvorio svijetu nego je i unutar njom crkvenom postavkom otvorio vrata nastajanju novih crkvenih pokreta. Iz crkvene je povijesti poznato da su udruživanja vjernika u određenim oblicima njezina stalna označnica i uvijek su, pa i danas, privlačili teološko-pastoralnu pozornost⁴ pa ih ne smijemo zanemariti kao pastoralnu činjenicu.⁵ Međutim, crkveni pokreti, koji u Crkvi nastaju nakon sedamdesetih godina 20. stoljeća, u mnogočemu se razlikuju od povijesnih vjerskih udruženja, a plod su nauka o Crkvi Drugoga vatikanskog koncila, koji je dotadanje crkveno težište, sa savršenoga društva, zajednice (*societas perfecta*),⁶ prenio na Crkvu, doživljavajući ju kao *otajstvo*, *narod Božji* i kao *zajednicu*.⁷

² IVAN PAVAO II., *Christifideles laici – Vjernici laici. Apostolska pobudnica o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu* (30. XII. 1988.), Zagreb, 1990., br. 29 (dalje: CL).

³ Usp. H. U. von BALTHAZAR, *Abattere i bastioni*, Torino, 1966., 85-86.

⁴ J. RAZINGER, *I movimenti ecclesiali e la loro collocazione teologica*, u: PONTIFICIUM CONSILIUM PRO LAICIS, *I movimenti nella Chiesa*, Atti del Congresso mondiale dei movimenti ecclesiali (27.-29. V. 1998.), Città del Vaticano, 1999., 36-46.

⁵ Ž. MARDEŠIĆ, *Rascjep u svetome*, Zagreb, 2007., 296: »No kad bi slučajno i htjela Crkva više ne bi mogla zaustaviti pojavu i prodor takvih novih zajednica i udruga, jer su one jednostavno uspjele u mnogim stvarima postati istinskom predvodnicom duhovne obnove. Lišiti se te pomoći, značilo bi kobno pogriješiti u čitanju znakova vremena, koji u svojoj očitosti kucaju neponovljivo na otvorena vrata.«

⁶ Usp. D. BOURGEOIS, *La pastorale della Chiesa*, Milano, 2001., 52-54.

⁷ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI. 1964.), I. i II. glava (dalje: LG), u: *Dokumenti*, Zagreb, 1986.; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu* (7. XII. 1965.), br. 37 (dalje: GS): Isus Krist »ustanovio je poslije svoje smrti i uskrsnuća, po daru svojega Duha, među svima koji ga s vjerom i ljubavlju primaju, novu bratsku zajednicu,

Koncil polazi od načela jednakosti svih vjernika u jednomu *narodu Božjem*, potvrdno vrjednujući različitost uloga, službâ i karizmi, stavljajući ih u odnos zajedništva, pa »život crkvene zajednice postaje znak za svijet i privlačna sila, snaga što vodi vjeri u Kristu«⁸. Nastanku crkvenih pokreta pogoduje i shvaćanje uloge vjernika laika na temelju sakramenta krštenja.⁹

Reći da je *Crkva otajstvo* znači potvrditi da je ona zajednica Božje ljubavi, koja se »pojavljuje kao 'puk skupljen u jedinstvu Oca i Sina i Duha Svetoga'«¹⁰. Očito je da Crkva sudjeluje u trojstvenomu životu i proizlazi od Trojstva. U Božjemu su otajstvu nazočni jedinstvo i mnogostrukost, pa zato jedno bez drugoga ne mogu postojati. Ista se stvarnost nalazi u Crkvi, bilo da ju se gleda kao jedinstvenu cjelinu, bilo u odnosu koji se uspostavlja između mjesne i opće Crkve. Nužno je u Crkvi ispravno promatrati njezinu narav, tj. da je sastavni dio ljudskih i božanskih odrednica, da je vidljiva i obdarena nevidljivim stvarnostima.¹¹ S ustanovnoga (institucionalnoga) vida to znači najprije zagovarati *congregatio fidelium*, Crkvu kao zajednicu vjere, nade i ljubavi, promatranu kao vidljivo tijelo.

Prostor širenja crkvenih pokreta dobiva se tvrdnjom da je *Crkva narod Božji*, čime se ističe da Crkva proizlazi iz Božjega nauma pa je kao takva vrlo različito uređena, čime se misli na službe i karizme. U tomu se pojmu isprepliću načela jednakosti i različitosti uloga.¹² Treba trajno nastojati da se neispravno jednostrano shvaćanje Crkve, samo hijerarhijski, ispravi, ali da se ne zamijeni nekom novom sociologijskom zamisli, koja je također isključiva. Jer Krist je uvijek u Crkvi, pa se iz povezanosti Crkve s Kristom jasno raspoznaje njezina onostrana narav.¹³

Reći da je *Crkva zajednica* znači spojiti unutarnje čimbenike, koji je ustrojavaju, i njezinu vidljivu označnicu. Zajednica je, osim u otajstvenomu i ontološkomu smislu, shvaćena i u organskomu smislu, u vidu sudjelovanja i suodgovornosti.¹⁴ Radi zajedničkoga ostvarenja crkvenoga poslanja svih

---

naime u svome Tijelu, što je Crkva; da se u tom Tijelu svi, kao udovi jedan drugome, međusobno pomažu već prema različitim darovima koji su im dani.«

⁸ CL 31.

⁹ LG 31: »... vjernici koji, pošto su krštenjem združeni u jedno tijelo s Kristom, učinjeni Božjim Narodom i na svoj način postali dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe, vrše, koliko na njih spada, u Crkvi i u svijetu misiju čitavoga kršćanskog naroda.« Usp. CL 23.

¹⁰ LG 10.

¹¹ Usp. LG 8; DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Sacrosanctum concilium. Konstitucija o svetoj liturgiji* (4. XII. 1963.), br. 2 (dalje: SC).

¹² Usp. LG 32; *Zakonik kanonskoga prava*, Zagreb, 1988., kan. 208.

¹³ Usp. LG 7.

¹⁴ Usp. SYNODUS EPISCOPORUM, *Relatio finalis Ecclesia sub verbo Dei mysteria Christi celebrans pro salute mundi* (7. XII. 1985.), Città del Vaticano, 1985., u: *Enchiridion Vaticanum*, 9/1806.

njezinih članova i odnosa u mjesnoj i općoj Crkvi, zajednica se čini kao crkveni uzorak. U novoj crkvenoj budućnosti potvrđuje se i jednakost, ne jednoličnost, kojom svi, svatko prema svome položaju i službi, sudjeluje u izgradnji Kristova tijela, Crkve, koja pod vidom zajedništva, u različitostima, crkvenim pokretima omogućuje osobit rad.¹⁵

O vrlo slojevitom značenju pojma *zajednice* (κοινωνία/communio) govorilo se na *Biskupskoj sinodi* 1985. godine u Rimu, na kojoj je utvrđeno da se radi o zajedništvu vjernika s Bogom po Isusu Kristu u Duhu Svetomu, koje se očituje u riječi Božjoj i u sakramentima. Koncil ipak nije razvio crkveni nauk o zajedništvu nego je posijao sjeme, što je izrazito potaknula upravo *Biskupska sinoda* koja, u svojoj završnoj riječi tvrdi da je »crkveni nauk o zajedništvu središnja i temeljna misao koncilskih dokumenata«¹⁶.

Oznake, svojstvene svakoj kršćanskoj zajednici pa i crkvenim pokretima, ravnaju se svojstvom Crkve, tj. ona je jedna, sveta, katolička i apostolska. Promatrano u posebnom teološko-pastoralnom vidu, u perspektivi zajednice (communio), označnica jedinstva raspoznaje mnogobrojna mjerodavna uporišta u životu zajednice, a bitna sidrišta, koja ju oblikuju, jesu organska poveznica zajednice, suodgovornost svih i znakovitost pomirbe. U tom je smislu velik poticaj za nastanak crkvenih pokreta u tomu da su svi vjernici »pozvani na potpun kršćanski život i na savršenu ljubav«¹⁷.

Poistovjećivanje zajednice s tijelom, različitošću i ulogama svih njegovih dijelova, toliko je izvorna da je gotovo ne treba dokazivati: »Crkveno zajedništvo, pobliže, uobličuje se kao 'organsko' zajedništvo koje je poput onog zajedništva u živome i djelotvornom tijelu: za nj je, zaista, karakteristična *različnost* uz međusobno *upotpunjavanje* zvanja i životnih stanja, službi, karizmi i odgovornosti.«¹⁸ Ova tvrdnja, koja ima veliku ustrojstvenu važnost, iznutra određuje životnost, sastavnicu crkvenoga života, u različitim ulogama i zadaćama, koja ih označava i učvršćuje neupitno pastoralno prvenstvo

¹⁵ Usp. S. BALOBAN, *Etičnost i socijalnost na kušnji*, Zagreb, 1997., 149-162.

¹⁶ Usp. SYNODUS EPISCOPORUM, *Relatio finalis Ecclesia sub verbo Dei mysteria Christi celebrans pro salute mundi*, u: *Enchiridion Vaticanum*, 9/1800. O važnosti zajedništva u Crkvi govori Ivan Pavao II. u svomu pismu *Novo millennio ineunte*, u br. 42: »Postoji drugo veliko polje na kojemu će trebati izraziti odlučnu plansku zauzetost na razini sveopće Crkve i partikularnih Crkava: područje zajedništva (koinonia) koje utjelovljuje i očituje samu bit otajstva Crkve«, a u br. 43. nastavlja: »Napraviti od Crkve dom i školu zajedništva: evo velikoga izazova koji stoji pred nama u tisućljeću koje započinje, želimo li biti vjerni Božjemu planu i odgovoriti također na duboka očekivanja svijeta.« IVAN PAVAO II., *Novo millennio ineunte – Ulaskom u novo tisućljeće. Apostolsko pismo na završetku Velikoga jubileja godine 2000.* (6. I. 2001.), Zagreb, 2001. (dalje: NMI).

¹⁷ LG 40.

¹⁸ CL 20. PAVAO VI., *Evangelii nuntiandi. Apostolski nagovor episkopatu, kleru i vjernicima cijele Crkve* (8. XII. 1975.), Zagreb, 1976., br. 66 (dalje: EN): »Ta različitost službi u jedinstvu istog poslanja bogatstvo je i ljepota same evangelizacije.«

navještaja evanđelja i svjedočenja, potičući rast kršćanskih zajednica, koje životom i djelom ostvaruju evanđeosku ljubav. »Zasigurno je da postoji hitna potreba prepravljavanja kršćanskoga tkiva ljudskoga društva. No uvjet da do toga dođe je prepravljavanje kršćanskoga tkiva samih crkvenih zajednica koje u tim zemljama i u tim narodima žive.«¹⁹ Organsko poimanje pastorala utvrđuje jedinstvo u životnosti uzajamnih²⁰ odnosa. Naime, »jedinstvo Crkve nije uniformiranost već organska cjelovitost opravdanih različitosti«²¹.

U tome smislu treba biti shvaćeno, teološki ukorijenjeno, udruživanje vjernika koji ne izražavaju toliko ustrojstvene zahtjeve koliko crkveni razlog, kako ga posve jasno raspoznaje Drugi vatikanski koncil, koji udruženo poslanje podrazumijeva kao »znak zajedništva i jedinstva Crkve u Kristu«²². Koncil tvrdi da »čuvajući dužnu vezu s crkvenim autoritetom, laici imaju pravo osnivati udruženja«²³. Zapravo, Koncil time iskazuje svoju pastoralnu osjetljivost, jer vjernike laike upućuje na njihovo dostojanstvo u narodu Božjemu i posebno poslanje koje imaju snagom krštenja.

1.1. Službe i karizme

U Crkvi postoje različite službe i karizme. One su darovi Duha Svetoga za izgradnju Crkve (usp. 1 Kor 12,28; Ef 4,7.11-13), koju tijekom svih vremena Duh Sveti »ujedinjuje u zajednici i službi, poučava ju i vodi raznim hijerarhijskim i karizmatičkim darovima«²⁴, a sve su te »službe i karizme nužne za rast Crkve, svaka na svoj način«.²⁵

¹⁹ CL 34.

²⁰ IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae – Evanđelje života. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života* (25. III. 1995.), Zagreb, 1995., br. 76 (dalje: EV): »U punini vremena, utjelovljujući se i darujući svoj život za čovjeka, Sin je Božji pokazao do koje visine i dubine može doseći taj zakon uzajamnosti. Darom svoga Duha Krist daje nove sadržaje i značenje zakonu uzajamnosti, povjeravanju čovjeka čovjeku. Duh, koji je tvorac zajedništva ljubavi, stvara među ljudima novo bratstvo i solidarnost, pravi odjek otajstva uzajamnog darivanja i prihvaćanja, a što je slika i prilika Presvetoga Trojstva. Isti Duh postaje novi zakon koji vjernicima daruje snagu i potiče njihovu odgovornost da uzajamno žive sebedarivanje i prihvaćanje drugoga, sudjelujući u samoj ljubavi Krista Isusa i prema njegovoj mjeri.«

²¹ NMI 46. N. A. ANČIĆ, *Crkva u društvenim promjenama*, Split, 2007., 40: »U Crkvi su od samoga njezina početka postojale određene različitosti s obzirom na praksu i izražaje vjere uvjetovane kulturom, mentalitetom i jezikom u kojemu je ona nastala i vremenom u kojemu se kršćanstvo širilo. Prihvaćajući Evanđelje svaki je narod unosi u Crkvu i pojedine elemente svoje tradicije i kulture.«

²² DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Apostolicam actuositatem. Dekret o apostolatu laika* (28. X. 1965.), br. 18 (dalje: AA).

²³ AA 19.

²⁴ LG 4.

²⁵ CL 27. Usp. M. MIDALI, *Teologia pastorale. 4. Identità carismatica e spirituale degli istituti di vita consacrata*, Roma, 2002., 13-79.

Na prvomu su mjestu službe koje proizlaze iz sakramenta reda, jer je Isus pozvao i postavio apostole, koji su postali klicom i »ishodištem svete hijerarhije«²⁶. Uloga je i poslanje službujućega svećenstva, koje dobiva svetu vlast i poslanje, nastupati *in persona Christi capitis*, da bi služilo Crkvi u njezinu okupljanju u Duhu Svetomu, pomoću evanđelja i sakramenata. Snagom sakramenta krštenja poslanje u Crkvi imaju vjernici laici koji sudjeluju u trostrukoj Kristovoj službi (kraljevska, svećenička i proročka) i mogu obavljati određene službe, za koje je mjerodavna pastirska služba.²⁷

Osim što Duh Sveti Crkvi daruje mnogovrsne službe, on ju obogaćuje osobitim darovima koje zovemo *karizmama*²⁸ (usp. 1 Kor 12,4-10.28-31), koje su 'posebno bogatstvo milosti za apostolsku životnost'. »Za vršenje tog apostolata Duh Sveti, koji pomoću službi i sakramenata izvodi i posvećenje naroda Božjega, daje vjernicima još i posebne darove.«²⁹ Te darove nitko ne smije zlo-upotrijebiti u osobne svrhe nego ih treba ugraditi u rast cijele Crkve. Stoga su pastiri dužni i odgovorni prosuditi i provjeriti njihovu istinitost i potaknuti njihovo ispravno korištenje.

Sumnje o napetostima između institucionalnoga i karizmatškoga vida razriješio je papa Ivan Pavao II., naučavajući da su obje stvarnosti gotovo su-bitne (co-essenziali) za Crkvu, koju je utemeljio Krist, pa jedni i drugi, premda na različite načine, sudjeluju u predstavljanju Kristova otajstva i njegova spasi-teljskoga čina u svijetu.³⁰ Papa Benedikt XVI., govoreći njemačkim biskupima, rekao je da mjesna Crkva i pokreti nisu međusobno isključivi.³¹

²⁶ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Ad gentes. Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve* (7. XII. 1965.), br. 5 (dalje: AG).

²⁷ Usp. KONGREGACIJA ZA KLER, *Naputak o nekim pitanjima suradnje vjernika laika u svećeničkoj službi* (15. VIII. 1997.), Zagreb, 1998.

²⁸ LG 12: »Duh Sveti ne samo da po sakramentima i službama Božji Narod posvećuje i vodi i krepostima ga urešuje, nego svoje darove 'dijeleći kako hoće' (1 Kor 12,11) dijeli među vjernike svakoga staleža također posebne milosti, kojima ih čini sposobnim i spremnim da prime razna djela ili dužnosti korisne za obnovu i veću izgradnju Crkve, prema onomu: 'Svaku se daje očitovanje Duha na korist' (1 Kor 12,7). Te karizme, bilo naj-sjajnije, bilo jednostavnije, i više raširene, budući da su osobito prilagođene potrebama Crkve i korisne, treba primiti sa zahvalom i utjehom. Izvanredne pak darove ne treba lakoumno tražiti, niti se preuzetno smiju od njih očekivati plodovi apostolskih djela; ali sud o njihovoj ispravnosti i urednoj upotrebi spada na one koji upravljaju Crkvom, i na koje osobito spada ne ugasi Duha, nego sve ispitati i zadržati ono što je dobro (usp. 1 Sol 5,12 i 19-21).« Usp. CL 24; Y. CONGAR, *La parola e il soffio*, Roma, 1985., 79-85; D. L. SCHINDLER, *Istituzione e carisma*, u: PONTIFICIUM CONSILIIUM PRO LAICIS, *I movimenti nella Chiesa*, 53-76.

²⁹ AA 3.

³⁰ Usp. IVAN PAVAO II., *Discorso di Sua Santità Giovanni Paolo II in occasione dell'Incontro con i movimenti ecclesiali e le nuove Comunità* (30. V. 1998.), u: PONTIFICIUM CONSILIIUM PRO LAICIS, *I movimenti nella Chiesa*, 221-222.

³¹ Usp. BENEDIKT XVI., *Discorso ai presuli della Conferenza episcopale tedesca*, u: *L'Osservatore Romano*, 24. VIII. 2005., 5.

1.2. Crkveni pokreti – osobita crkvena pojava 20. stoljeća

U pojavi svjetovnih udruženja i u njihovim različitim oblicima izražavanja (skupine, udruge, pokreti, zajednice, bratovštine, treći redovi, instituti, društva itd.) osobito se očituje ostvarenje crkvenoga zajedništva. Očito je da je taj dar Duha Svetoga Crkvi Drugi vatikanski koncil prepoznao, posijao sjeme, otvorio vrutke da bi bujice žive vode, koja izvire iz neiscrpnoga izvora, obogaćivale osobe i crkvene zajednice.

Svjetojna udruženja, za razliku od prijašnjih (bratovštine, Katolička akcija itd.), poprimila su posve nove oblike. Pojavile su se mnogobrojne crkvene skupine, 'bazične crkvene zajednice' i pokreti, koji danas tvore široku smotru djelotvornih vjernika laika u životu Crkve.³² To je potvrdio Ivan Pavao II. rekavši da »uz tradicionalno združilaštvo, kadikad kraj samih njegovih korijena, prokljali su novi pokreti i udruženja, posebni svojim izgledom i ciljevima: toliko je bogatstvo i gipkost pomoći kojom duh opskrbljuje crkveno tkivo, i tolika je također sposobnost inicijative i velikodušnosti našeg laikata.«³³

U odnosu na udruživanje prije Koncila, današnji je način izražavanja sve slojevitiji pa je stari način govora gotovo iščeznuo. Riječ *pokret*,³⁴ koja se najčešće koristi, neki odbacuju, nazivajući se udrugom, skupinom, putem, a drugi naglašavaju njezinu teološku i pastoralnu važnost. *Pokret* označava udruživanje gdje veliku ulogu ima produbljeno osobno duhovno iskustvo i osobit osjećaj zajedništva. Uglavnom se radi o suvremenim crkvenim pokretima, među kojima se razlikuju *laički*, koje oblikuju samo laici, *duhovni*, koji obuhvaćaju različite skupine vjernika koje žele produbiti unutarnji život, i *crkveni* pokreti, o kojima ovdje raspravljam i koji nastoje, pod općom i zajedničkom karizmom, ujediniti vjernike iz različitih redova (laike, posvećene službenike i osobe posvećena života).³⁵

³² Usp. G. C. LECOUR, I fedeli laici, u: R. FISICHELLA (ur.), *Il Concilio vaticano II. Recezione e attualità alla luce del Giubileo*, Cinisello Balsamo, 2000., 172-206.

³³ CL 29.

³⁴ Usp. S. TADIĆ, Temeljna obilježja pokreta, zajednica i udruga, u: VIJEĆE ZA LAIKE HRVATSKE BISKUPSKE KONFERENCIJE, *Mogućnosti organiziranog djelovanja vjernika laika u Hrvatskoj*, Đ. Hranić (ur.), Zagreb, 2002., 719-726; A. MELLONI, Movimenti. De significatione verborum, u: *Concilium*, 39 (2003.) 3, 13-35.

³⁵ Svaki je pokret dužan svojim pravilnikom odrediti svrhu svoga pokreta, način upravljanja, uvjete sudionitstva u pokretu, odgojne načine, način života, oblik rada itd. Pravilnikom se određuje pravno mjesto pokreta u Crkvi i zajedništvo s mjesnom i općom Crkvom. Svi oblici udruženja trebaju dobiti izričito odobrenje crkvene vlasti. Usp. A. MONTAN, *Il diritto nella vita e nella missione della Chiesa*, I, Bologna, 2000., 245-256. O mjerilima crkvenosti pokreta govori CL u br. 30, a ističe važnost davanja prvenstva pozivu svakoga kršćanina na svetost, odgovornost u ispovijedanju katoličke vjere, svjedočanstvo čvrstoga i vjernoga zajedništva, podudarnost i dionitstvo u navjestiteljskoj svrsi Crkve i nastojanje oko ponazoćenja u ljudskom društvu.

Gledano kroz crkveno-duhovnu prizmu, crkveni *pokreti* imaju svoj izvor u karizmama jer one, po svojoj naravi, priopćuju i potiču duhovni rast među osobama, povezanost i susret u Isusu Kristu koji ih pokreće. Pokreti nisu osobni milosni darovi nego prije svega zajednički oblik života gdje svaki pojedinac živi i sudjeluje u načelnom daru i, još više, u utemeljiteljevu daru.³⁶ Svi se ti *pokreti*, koji se prvotno razvijaju među laicima, premda imaju isti cilj, međusobno razlikuju prema karizmama, odgoju, načinu rada itd. Oni su stvarnost opće Crkve i usmjereni su na mjesnu Crkvu. Svjesni su važnosti duhovnoga života pa zato prisvajaju službujuće svećeništvo. Izražena je oznaka njihova poleta svjedočanstvo vjere i navjestiteljski duh, otvorenost, okretnost i raznolikost načina pripadnosti pokretima koja odgovara različitim stanjima u kojima žive vjernici laici.

Treba istaknuti da se prijelaz od izvorne karizme u pokret ostvaruje, smatra papa Ivan Pavao II., zbog tajanstvene privlačnosti koju utemeljitelj stvara prema onima koji se upuštaju u njegovo duhovno iskustvo. Tako se pokreti, koje službeno priznaje mjerodavna crkvena vlast, predlažu kao oni koji odražavaju Crkvu.³⁷ Suvremeni crkveni pokreti 'osobita su crkvena pojava 20. stoljeća', a pod teološkim su vidom prepoznati kao dio karizmatičke crkvene odrednice.³⁸

2. Suvremeni pokreti

Nakon Drugoga vatikanskog koncila nastali su različiti crkveni pokreti »koje nitko nije planirao nego su niknuli spontano iz nutarnje životnosti same vjere«³⁹, želeći obnoviti Crkvu, kako je zamišljena u koncilskim dokumentima. Neki se od njih još uvijek nisu posve potvrdili, pa je nužan vremenski odmak da bi se ispravno prosudila njihova pastoralna uloga. Svakako »veliku važnost za zajedništvo ima dužnost *promicanja različitih načina udruživanja* koja, bilo u tradicionalnim oblicima bilo u novijim crkvenim pokretima, nastavljaju davati Crkvi životnost koja je Božji dar i tvori istinsko 'proljeće Duha'. Zacijelo je potrebno da udruge i pokreti, kako u sveopćoj Crkvi tako i u mjesnim Crkvama,

³⁶ Usp. C. FUSCO, Alcune questioni particolari relative alla posizione giuridica dei membri consacrati nei nuovi movimenti ecclesiali, u: RAZNI AUTORI, *Le associazioni nella Chiesa*, Città del Vaticano, 1999., 105.

³⁷ Usp. IVAN PAVAO II., Discorso di Sua Santità Giovanni Paolo II in occasione dell'Incontro con i movimenti ecclesiali e le nuove Comunità, 222.

³⁸ Spomenuo bih samo neke crkvene pokrete: *Comunione e liberazione*, *Kursiljo*, *Fokolari*, *Neokatekumeni*, *Karizmatici*, *MIR*, *Schönstanski pokret*, *Opus Dei*, *Regnum Christi*, *Sant'Egidio* itd.

³⁹ J. RATZINGER, *Razgovor o vjeri*, Split, 1998., 38. Usp. E. PACE, Crescete e multiplicatevi. Dall'organicismo alla pluralità dei modelli, nel cattolicesimo contemporaneo, u: *Concilium*, 39 (2003.) 3, 87-103.

djeluju u potpunomu crkvenom skladu i u poslušnosti mjerodavnim odredbama pastirâ.«⁴⁰

Današnjemu ukrućenomu pastoralu, koji sve teže prati razvitak društvene pokretljivosti i sve teže nudi prikladan pastoralni odgovor obrednim kršćanstvom, javljaju se kršćani u pokretu, koji idu drugima i naviještaju evanđelje. Prije nego predočim odnos crkvenih pokreta i mjesne Crkve ukratko ću prikazati samo neke pokrete.

2.1. Novokatekumenski put

Novokatekumenski se put pojavio 1964. godine u Madridu, a započeli su ga Francisco (Kiko) Argüello i Carmen Hernández. Radeći sa siromasima, počeli su im naviještati evanđelje. Tijekom vremena njihov se navještaj pretvorio u katehetski sažetak utemeljen na riječi *Božjoj – bogoslužju – zajednici*. Smisao je toga pothvata voditi osobe do bratskoga zajedništva i zrele vjere. Madridski nadbiskup Casimir Morcilla podržao je začetnike *Put* i potaknuo ih da se šire u župama koje su to zatražile. Tako se *Put* malo-pomalo, preko Španjolske, širio biskupijama cijeloga svijeta. Može se reći da je i u Hrvatskoj to jedan od najbrojnijih pokreta.

Novokatekumenski put prepoznatljiv je kao put ponovnoga otkrivanja krštenja i trajnoga odgoja u vjeri. Nudi se vjernicima koji, izvršavajući obraćenje i kateheze, u sebi žele oživjeti 'kršćansku inicijaciju', pa se zato i zovu *novokatekumeni*. Svrha je toga *puta*, koji se ostvaruje u župama, u malim zajednicama, sastavljenima od osoba različite dobi, postupno uvoditi vjernike Kristu i učiniti ih učinkovitim nositeljima u Crkvi i istinskim svjedocima Radosne vijesti. Osobit naglasak posvećuju kršćanskomu uvodjenju odraslih, koji se pripremaju za krštenje.

Papa Ivan Pavao II. više je puta govorio novokatekumenima, da bi naglasio plodove njihove evanđeoske odlučnosti i poslanja, priznavajući ih za »itinerarij katoličke formacije, valjane za društvo i za današnja vremena«⁴¹. Papa ih je potaknuo na sastavljanje Pravilnika,⁴² kao vrlo važan čin koji otvara put prema formalno-pravnom priznanju Crkve. Potom je kardinal James Francis Stafford, predsjednik Papinskoga vijeća za laike, 29. lipnja 2002. godine odobrio novokatekumenski Pravilnik pokusno, na pet godina.⁴³ Pravilnik

⁴⁰ NMI 46.

⁴¹ IVAN PAVAO II., *Lettera Ogniqualevolta* (30. VIII. 1990.), u: *Enchiridion Vaticanum*, 12/506.

⁴² Usp. Govor Svetoga Oca na audijenciji za katehiste i prezbitere neokatekumenskog puta, u: *Vjesnik Splitsko-makarske nadbiskupije*, (2002.) 5, 4-5; E. PASOTTI (ur.), *Neokatekumenski put prema Pavlu VI. i Ivanu Pavlu II.*, Poreč, 1996.

⁴³ Usp. CAMMINO NEOCATECUMENALE – PONTIFICIO CONSIGLIO PER I LAICI, *Lo Statuto*, u: *Il Regno – Documenti*, 48 (2002.) 15, 473-482.

sadržava smjernice vodilje za život *Puti* i pomaže pastirima u njihovu budnom praćenju novokatekumenskih zajednica. »Valja istaknuti da se na neokatekumenski pokret u Crkvi nije gledalo blagonaklono, zbog njihove tendencije osnivanja paralelnih zajednica, centralističke organizacijske strukture i njihove isključive, negativne analize svijeta i kulture. To vrijedi i za Hrvatsku.«⁴⁴ Da ima određenih netočnosti novokatekumenskih zajednica prema bogoštovlju i pastoralu, potvrđuje i pismo Kongregacije za bogoštovlje, koje je u ime pape Benedikta XVI. potpisao kardinal Francis Arinze.⁴⁵

2.2. Pokret fokolara – Djelo Marijino

Pokret fokolara nastao je 1943. godine u vrtlogu mržnje i nasilja Drugoga svjetskog rata. Tada se pojavila Chiara Lubich, koja je sa svojim prijateljicama u Trentu, u sjevernoj Italiji, otkrila i živjela evanđelje i počela raditi u siromašnim gradskim četvrtima. Ta je prva skupina ubrzo postala pokretom, koji se širio u Italiji a potom u Europi i cijelomu svijetu.

Pokret je rastao bez ikakva određena programa i širio se zahvaćajući sva životna područja i profile osobâ. Njihova se duhovnost temelji na evanđeoskoj ljubavi, iz koje nastaje pokret duhovne i društvene obnove s težištem na duhovnosti jedinstva u zajedništvu.⁴⁶ Svoju duhovnost njeguju svakodnevno se hraneći pričesću i naglašavaju važnost življenoga evanđelja osobito prema siromašnima. Zovu se *Marijinim djelom*, jer je Marija uzor njihove zajedničke duhovnosti, a ona je Majka jedinstva. Biti kao Marija za članove *Marijina djela* znači slijediti majčinsku duhovnost koja ujedinjuje osobe. Kao temeljnu točku svoje duhovnosti jedinstva ističu Duha Svetoga. Tijekom povijesti fokolari su razvijali svijest o crkvenomu jedinstvu i osobitoj povezanosti s mjerodavnom crkvenom vlašću.

Pokret, prepoznatljiv po karizmi jedinstva, koji se pomalo proširio po cijelomu svijetu, nadahnjujući se na kršćanskim načelima i naglašavajući usporedne vrjednote drugih vjerâ i kulturâ, odgovara na opće pitanje o smislu i neponovljivosti života te sudjeluje u miru u svijetu. Djelatni su na različitim društvenim područjima: u kulturi, politici, gospodarstvu, umjetnosti, medicini itd. Među kršćanima različitih Crkava pridonose punom zajedništvu među vjernicima različitih religija i osoba, čija uvjerenja nisu vjerska, promičući ljudske vrjednote kao što su: mir, ljudska prava, uzajamnost itd. Poslanje se foko-

⁴⁴ A. POLEGUBIĆ, *Laici u Crkvi i društvu u Hrvatskoj od 1990.*, Lepuri, 1999., 62.

⁴⁵ Usp. Pismo Kongregacije za bogoštovlje neokatekumenskom putu, u: *Vjesnik Splitsko-makarske nadbiskupije*, (2006.) 2, 80; I. MILOVAN, Župnicima župa u kojima djeluju neokatekumenske zajednice, u: *Službeni vjesnik Porečko-pulske biskupije*, 50 (1999.) 3, 84-85; E. ZOFFOLI, *Osvojt na neokatekumenski put. Izbor iz djela*, Đakovo, 2006.

⁴⁶ Usp. C. LUBICH, *Novi put. Duhovnost jedinstva*, Križevci, 2004.

lara, koji žive među 182 naroda, odnosi na rad s obiteljima, djecom, mladeži i župnim zajednicama.⁴⁷ Odobrila ih je Sveta Stolica 1962. i ponovno potvrdila 1990. godine.

2.3. Karizmatске skupine

Za razliku od drugih crkvenih pokreta, koji su nastali u Katoličkoj crkvi kao označnica njezina života, u Crkvi postoje karizmatске skupine koje potječu od protestanata.⁴⁸ Crkveni pokret koji se zove *Obnova u Duhu* ili *Katolička karizmatска obnova* nastao je 1967. godine u Sjevernoj Americi. Tijekom vremena niklo je mnogo skupina i zajednica na svim kontinentima, među 230 naroda s više od 100 milijuna sudionika, a središte im je u Vatikanu. Prožeti su duhom navještaja evanđelja i ljubavi prema snazi Duha Svetoga. Temeljne oznake toga pokreta nisu društveno-ćudoredne niti se naglašava njegovo dogmatско uvjerenje nego iznošenje osobnoga duhovnog iskustva Božje milosti po Duhu Svetomu. Nazivaju se 'karizmaticima', prema nezaslužnim darovima koje Duh Sveti daruje pojedincima, kao onima iz ranokršćanskoga doba. Međutim, ovdje se ne radi o karizmama upravljanja Crkvom (službe) nego o slobodnim karizmama. Ti su darovi Duha raznovrsni, kao što su raznovrsne i službe u Crkvi i ljudski poslovi.⁴⁹ 'Karizmatici' teže za sveopćom obnovom Crkve, mole, primajući sakramente, osobito pričest, nadahnjuju se riječju Božjom, sudjeluju u različitim društvenim pothvatima, a njihovi članovi dolaze iz svih društvenih i obrazovnih područja. Vole molitvu i dar jezika, dar priori-

⁴⁷ Usp. A. SGARIGLIA, Movimento dei Focolari, u: A. ELBERTI (ur.), *Oltre laicismo e clericalismo: Il cristiano adulto*, Napoli, 2002., 73-93; K. HEMMERLE, Što pokreće pokret fokolarina?, u: *Svesci*, 26 (1992.) 2-4, 8-12.

⁴⁸ Usp. D. BUŠIĆ, *Abečeda Katoličke karizmatске obnove*, Zagreb, 2003; Ž. ČEKOLJ, Zašto su popularni karizmatски pokreti?, u: *Glas Koncila*, 27. X. 2002., 11; D. BUŠIĆ, Zašto su popularni karizmatски pokreti? (2), u: *Glas Koncila*, 3. XI. 2002., 11; M. SZENTMÁRTONI, *Camminare insieme. Psicologia pastorale*, Cinisello Balsamo, 2001., 184-192; B. BULAT, Psihološki aspekti religioznoga iskustva, u: N. A. ANČIĆ – N. BIŽACA (ur.), *Iskustvo vjere danas*, Split, 2002., 95-111; Novi karizmatски pokreti i gibanja u Crkvi danas, u: *IKA*, 17. X. 2007., 25-26.

⁴⁹ O karizmaticima, koji imaju 'dar ozdravljenja', u povelji *Naputak o molitvama*, koji je objavila KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE 2001. godine, u br. 3. piše: »U tome pogledu posebnu važnost poprimaju 'darovi, tj. karizme liječenja' (usp. 1 Kor 12,9.28.30). Značenje riječi *karizma*, koje je po sebi vrlo široko, jest 'velikodušni dar', a u ovom je slučaju riječ o 'darovima dobivenih ozdravljenja'. Te milosti, u množini, pripisuju se nekom pojedincu (usp. 1 Kor 12,9), te se stoga ne smiju shvatiti u distributivnom smislu, kao izlječenja koje svaki koji je ozdravio prima za sebe, već kao dar koji se daje nekoj osobi da bi ona mogla zadobiti milosti ozdravljenja za druge. On se daje u *jednom Duhu*, no uopće se ne objašnjava kako ta osoba postiže ozdravljenja. Nije neutemeljena pretpostavka da se to događa po molitvi, možda praćenoj nekom simboličkom gestom.«

canja, hvaljenje, 'padanje u Duhu', liječenje korijena,⁵⁰ ozdravljenje. Papinsko vijeće za laike odobrilo ih je 1993. godine.

Ovaj pokret nema svoga ljudskog utemeljitelja nego je nastao poticajem Duha Svetoga i oponašanjem iskustva drugih, koje pojedinac treba ponoviti u svojoj izvornosti, da bi ispravno bilo plodonosno. Ne radi se o nekakvoj pobožnoj ili vjerskoj potrebi nego o dubokoj želji za Bogom, s kojim se želi izravno povezati bez kulturalnih ili ustanovnih posrednika. U početku se može raditi o jakim osjećajima, čistoj želji za Bogom, bijegu ili otuđenju od tvarnoga svijeta, koji ne uspijeva dati nikakvo zadovoljstvo. Tijekom vremena osoba koja ustraje sazrijeva u vjeri, stječe novo duhovno iskustvo i oslanja se na svoje snage, a da se ne mora oslanjati ni na koga osim na crkvenu zajednicu.

Neke zajednice imaju mjesnu označnicu, a neke narodnu ili svjetsku. Svima im je zajedničko 'krštenje Duhom Svetim', molitva za darove Duha i za ozdravljenje. Održavaju različite 'seminare'.⁵¹ Usmjereni su katolički i odriču se svih krajnosti pentekostalne predaje. Pokret karizmatске obnove, koji je posljednjih godina osjetno zaživio u Hrvatskoj, ne izjednačava se s pokretima koji imaju svoje utemeljitelje ni s klasičnim udruženjima, koje je osnovala crkvena vlast ili su nastale u puku. Nisu molitveni pokret ili skupina pobožnih osobâ. U svomu pastoralnomu radu usmjeravaju se na obitelji s poteškoćama i pružaju im određenu duhovnu pomoć i izobrazbu. Nemaju neku posebnu predaju. Otvoreni su prosudbi biskupâ. Rade pastoralno bez velikih ustroja i osobitih udruga.⁵²

3. Mjesna Crkva, župna zajednica i crkveni pokreti

Gledajući s crkvenoga stajališta na odnos crkvenih pokreta i opće Crkve, stječe se dojam da nema nepremostivih poteškoća, premda, kako kaže Yves Congar (1904. – 1995.), postoje određene napetosti između ustanova (institucija) i karizmi.⁵³ Pokreti, osim oznake *univerzalnosti*, ne smiju zaboraviti da se njihova crkvenost mjeri i ukorijenjenošću u mjesnu Crkvu.⁵⁴ Stoga nam se, s

⁵⁰ Usp. M. SZENTMÁRTONI, Liječenje obiteljskoga stabla, u: *Obnovljeni život*, 59 (2004.) 3, 313-336.

⁵¹ M. ŠPEHAR, Trebaju li nam iscjeliteljski seminari?, u: *Glas Koncila*, 16. IX. 2001., 11; Isto, u: *Glas Koncila*, 23. IX. 2001., 11.

⁵² Usp. L. MARCONI, Rinnovamento nello Spirito, u: A. ELBERTI (ur.), *Oltre laicismo e clericalismo: Il cristiano adulto*, 97-108; J. SABOL, Karizmatски pokreti – nezamjenjiva snaga u evangelizaciji, u: *Glas Koncila*, 9. X. 2005., 11; J. SABOL, Karizmatски pokreti – snaga u evangelizaciji (2), u: *Glas Koncila*, 30. X. 2005., 11; J. SABOL, Karizmatски pokreti – snaga u evangelizaciji (3), u: *Glas Koncila*, 6. XI. 2005., 11; M. PARLOV, *U snazi Duha*, Split, 2007., 209-215.

⁵³ Usp. Y. CONGAR, *La parola e il soffio*, 100.

⁵⁴ Usp. A. CATTANEO, *Unità e varietà nella comunione della Chiesa locale*, Venezia, 2006., 215-278; M. ŠPEHAR, *U potrazi za duhovnim iskustvom*, Zagreb, 2004. J. RATZINGER, *Sol*

teološko-pastoralnoga vida, nameće jedno od osjetljivijih pitanja, a to je odnos crkvenih pokreta i mjesne Crkve. Postavlja se pitanje: Treba li mjesna Crkva biti potisnuta pred vrlo zanosnim pastoralnim oblicima crkvenih pokreta, za koje Ivan Pavao II. reče da su 'providnosni odgovor Duha Svetoga na dramatične izazove krajem tisućljeća',⁵⁵ i s druge strane, mogu li se crkveni pokreti ostvariti u dosadašnjim pastoralnim oblicima? Kakav je odnos župnika i crkvenih pokreta, odnosno narušavaju li pokreti ustaljen, gotovo okoštali župni način pastorala i može li župnik istodobno biti djelatan član nekoga crkvenog pokreta i odgovorno obavljati župne dužnosti? Postavlja se pitanje: Kakav će ishod sukoba između župe i samoniklih crkvenih pokreta odrediti unutarnji društveni i duhovni lik Crkve u budućnosti?

Osnovno je pitanje, koje često izaziva sukobe i nesnošljivosti, u odnosu na pokrete, pitanje njihove uključenosti u župnu zajednicu. Često se čuje da se crkveni pokreti doživljavaju kao 'usporedna Crkva' ili kao 'Crkva u Crkvi', narušavajući jedinstvo mjesne Crkve. Bez obzira radi li se o pretjeranim ili netočnim prosudbama, ta pitanja zaslužuju pozornost.

Prije svega treba razjasniti načelan odnos službâ, crkvenoga ustroja i pokreta. Premda težište ove rasprave nije na teološko-pastoralnoj raspravi o župi, ovdje ne bih dublje zalazio u to područje. Ipak treba naglasiti da je župa »krajnje mjesno očitovanje Crkve«⁵⁶ i organska zajednica u kojoj crkveno zajedništvo ima svoj najočitiji i vidljiv dokaz. K tomu »najizravniji kontakt Crkve sa svim ljudima uobičajeno se odvija na području župa«⁵⁷. To da je župa organska zajednica znači »da je čine zaređeni službenici i drugi kršćani, a u njoj župnik – koji predstavlja dijecezanskoga biskupa – hijerarhijska je spona s posebnom Crkvom«⁵⁸. Jedinstvo, u svomu izvornomu obliku, ostvaruje mnogostrukosti i gradi jedno Tijelo kojemu je Krist Glava: »Zato karizme, službe, zadaće i dužnosti ... postoje u zajednici i za zajednicu.«⁵⁹ Koncil naučava da »župa pruža uzoran primjer apostolata zajednice time što ujedinjuje sve različitosti ljudi koji se u njoj nalaze i ugrađuju ih u sveopćenitost Crkve. Potrebno je da se laici priviknu raditi u župi usko povezani sa svojim svećenicima.«⁶⁰

---

zemlje, Zagreb, 1997., 265: »Nužno je da između župe i 'pokreta' postoji plodna razmjena: pokretu je potrebna veza sa župom zato da se ne bi pretvorio u sektu, a župi je potreban 'pokret' da ne bi okoštala.«

⁵⁵ Usp. IVAN PAVAO II., *Discorso di Sua Santità Giovanni Paolo II in occasione dell'Incontro con i movimenti ecclesiali e le nuove Comunità*, 223.

⁵⁶ CL 26.

⁵⁷ KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter, pastir i vođa župne zajednice* (4. VIII. 2002.), Zagreb, 2002., 30.

⁵⁸ CL 26.

⁵⁹ CL 20.

⁶⁰ AA 10.

S druge strane, kao što je za »zadaću Crkve naših dana i za njeno ispunjenje nedovoljna sama župa«⁶¹, isto je tako važno posvijestiti da župnik nije jedini nositelj pastoralnoga rada u župi i ne smije »vršiti svoju službu gospodareći stadom«⁶² nego je kao pastir pozvan okupljati povjerene mu ljude i biti svjestan »da vjernici laici imaju vlastito mjesto u Crkvi« i da je radi toga važno »promicati zdrav pluralizam raznih oblika udruživanja, odbacujući isključivosti, kako bi se stvorio prostor za karizme.«⁶³ Kada se radi o odnosu župnika prema crkvenim pokretima, Kongregacija za kler, potičući župnike na pastoralnu skrb, o njima kaže: »Župnikova će briga isto tako biti da učini da i udruženja, pokreti i različita društva prisutna u župi pruže svojstveni specifični doprinos misijskome životu nje same.«⁶⁴ Međutim, da crkveni pokreti ne bi izgubili osjećaj ispravnoga korištenja svojih darova, potrebno je da »i u mjesnim Crkvama djeluju u potpunomu crkvenom skladu i u poslušnosti mjerodavnim odredbama pastira«⁶⁵. Da bi to bilo posve jasno, pobrinuo se papa Ivan Pavao II. koji je, svjestan važnosti skladnoga rada crkvenih pokreta u Crkvi, a osobito u župi te njihove zadaće promicanja crkvenoga zajedništva, na susretu crkvenih pokreta u Rimu 1998. godine poručio: »Tražim od vas da uvijek prianjate velikodušno i ponizno ucjepljujući svoja iskustva u mjesne Crkve i u župe, i uvijek ostajući u zajedništvu s pastirima i pozorni na njihove naputke.«⁶⁶ Iz svega se može zaključiti da župi treba dati prednost, a od crkvenih se pokreta očekuje da joj, svojim darovima, daju pastoralnu živost. No ako crkveni pokreti teže stvaranju 'personalnih župa', ostaje otvoreno pitanje koliko iskreno namjeravaju oživjeti postojeće župe.

U skladu s iznesenim, kada se radi o odnosu mjesne Crkve i crkvenih pokreta, s teološko-pastoralnoga stajališta, nije uputno biskupiju ni župu poistovjetiti ni s jednim pokretom, jer župa gleda pastoralnu cjelinu, a pokreti su uglavnom usmjereni prema svojim članovima. Vođama pokreta prijete zamka da se dožive kao nadžupnici, ali bez župe. Pokreti su načelno usmjereni svim vjernicima, ali s nekom podsvjesnom željom da ih stave pod okrilje svoga pokreta. U tomu se smislu župni programi ne mogu pretvoriti u programe crkvenih pokreta nego pokrete treba uključiti u pastoralne programe mjesne Crkve.⁶⁷

⁶¹ CL 26.

⁶² KONGREGACIJA ZA KLER, *Direktorij za službu i život prezbitera* (31. I. 1994.), Zagreb, 1994., 16.

⁶³ IVAN PAVAO II., Poruka vjeroučiteljima, nastavnicama i predstavnicima crkvenih pokreta u Solinu (4. X. 1998.), u: *'Bit ćete mi svjedoci'. Govori za vrijeme pastoralnoga pohoda Hrvatskoj od 2. do 4. listopada 1998.*, Zagreb, 1998., 3.

⁶⁴ KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter, pastir i vođa župne zajednice*, 29.

⁶⁵ NMI 46.

⁶⁶ IVAN PAVAO II., *Discorso di Sua Santità Giovanni Paolo II in occasione dell'Incontro con i movimenti ecclesiali e le nuove Comunità*, 224.

⁶⁷ Usp. CONFERENZA EPISCOPALE ITALIANA, *Nota pastorale Il volto missionario delle parrocchie in un mondo che cambia* (30. V. 2004.), Milano, 2004., 11.

3.1. Župa i crkveni pokreti pred izazovom posvjetovnjega

Razvitku crkvenih pokreta pomoglo je jačanje sebičnosti i posvjetovnjega koji su posljednjih desetljeća proželi kulturu i zapadno društvo različitim oblicima i Crkvi se nameću kao veliki izazovi.⁶⁸ 'Sekularizirana kultura'⁶⁹ sve više širi nezadovoljstvo i potiče oblike 'života bez Boga' te slabi sposobnost prenošenja vjere. Zbog društvenih okolnosti, sve očitijega raskršćanjenja osobito pati župna zajednica koja, premda treba odlučnu obnovu, ipak »nastavlja čuvati i ostvarivati svoje osobito poslanje, koje je nezamjenjivo i od velike važnosti za pastoralnu skrb i život Crkve.«⁷⁰

Prenošenje kršćanske vjere ne događa se više snagom kršćanskoga ozračja. Naprotiv, svi smo podvrgnuti moćnim priopćilima, kojima se kršćanske osobe raslojavaju i teži se suobličnosti prevladavajućim svjetskim vrijednostima i životnim oblicima, koji se sve više udaljuju od kršćanske biti. Pod tim se utjecajem ispovijest kršćanske vjere često svodi na obredne trenutke, osiromašujući životnim i umnim sadržajem. Krsna postojanost u Kristu (usp. Gal 3,26-27) ostaje u zaboravu i neznanju. U tim se okolnostima vjera, koja nije više 'zajednički posjed' nego često ugroženo i gotovo 'ugušeno sjeme', mnogo teže ostvaruje ćudorednim zahtjevima, govorništvom o načelima i razgovornim oblicima. Takvi pristupi sve sporije dopiru do suvremenoga čovjeka i sve teže utječu na njegovu slobodu i mijenjaju njegov život. To se vidi u činjenici da samo manjina krštenih redovito sudjeluje u životu župe, a većina njih svodi ga na obredne usluge, više-manje redovite ili usputne, s nevelikim utjecajem na sve više zamršen i posvjetovljen život. Odgovori na ta goruća pastoralna pitanja naziru se u susretu sa svim vjernicima, koji svojim životom svjedoče Krista.⁷¹

S teološko-pastoralnoga stajališta, u navjesticeljskoj zadaći, žurna je potreba gorljivoga navještaja, temeljiti kršćanski odgoj i zrelost kršćanske osobnosti, svijest svoga poslanja, crkvenosti i župne pripadnosti. U tomu je surječju Papa govorio o ulozi pokreta u župnoj zajednici. Prema tomu, »u *mjesnim se Crkvama* mogu ostvariti ona konkretna programatska djela ... koja Kristovu navještaju omogućuju da dođe do osoba, oblikuje zajednice, da putem sve-

⁶⁸ Usp. S. KNOBLOCH, *Mehr Religion als gedacht. Wie die Rede von Säkularisierung in die Irre führt*, Freiburg – Basel – Wien, 2006., 80-90.

⁶⁹ Usp. IVAN PAVAO II., *Discorso di Sua Santità Giovanni Paolo II in occasione dell'Incontro con i movimenti ecclesiali e le nuove Comunità*, 222; G. SALATIELLO, *Le ragioni profonde dell'incontro*, u: A. ELBERTI (ur.), *Oltre laicismo e clericalismo: Il cristiano adulto*, 109-124.

⁷⁰ IVAN PAVAO II., *Ecclesia in Europa – Crkva u Europi. Apostolska postsinodalna pobudnica o Isusu Kristu koji živi u svojoj Crkvi – izvoru nade za Europu* (28. VI. 2003.), Zagreb, 2003., br. 16 (dalje: EE).

⁷¹ Usp. EN 21.

dočanstva u društvo i kulturu duboko ureže evanđeoske vrijednosti.«⁷² Da bi se to dogodilo, »potreban je novi apostolski zamah, življen kao svakodnevna zauzetost zajednica i kršćanskih skupina«⁷³.

3.2. Poticajni učinci crkvenih pokreta u župnoj zajednici

Pojava crkvenih pokreta svojevrsan je odgovor na posvjetovljenje,⁷⁴ koje je označeno mnogim suvremenim i često protukršćanskim pokretima,⁷⁵ te oni svojom pokretljivošću i pastoralnim zanosom nastoje u župnu zajednicu unižeti određenu živost i dati joj novu označnicu.⁷⁶ S druge strane, pokreti su svojevrsan odgovor na odveć klerikaliziran⁷⁷ i usporen oblik župnoga pastora, na temelju kojega mnogi vjernici u svojim župama ne ostvaruju svoje duhovne potrebe, koje im omogućuju pokreti.

Crkveni su pokreti pastoralna stvarnost prema kojoj se ne može biti pastoralno ravnodušan.⁷⁸ Neki su njima oduševljeni toliko da ne uočavaju njihova odstupanja, uzdižući ih kao gotovo jedino sredstvo nove nade, a drugi se tuže i u njima ne vide ništa dobra, jer im ometaju redoviti župni rad, odje-

⁷² NMI 29.

⁷³ NMI 40.

⁷⁴ Ž. MARDEŠIĆ, *Rascjep u svetome*, 283: »Čini se da je stvaranje crkvenih pokreta i zajednica započelo i nastavilo se razvijati posve izvan svjetovnog procesa sekularizacije, ali sigurno izazvano njegovom pojavom. Zato su oni predstavljali do kraja samoniklu i izvornu pobunu kršćanskog naroda za čistoću svoje vjere, a protiv jačanja svjetovnosti, koja je s mnogih strana ulazila u sâmu Crkvu, prijeteći da je izopači i oslabi joj svaku novost i različitost od svijeta.«

⁷⁵ Usp. PAPINSKO VIJEĆE ZA KULTURU – PAPINSKO VIJEĆE ZA MEĐURELIGIJSKI DIJALOG, *Isus Krist – donositelj vode žive. Kršćansko promišljanje o 'New Ageu'*, Split, 2003.

⁷⁶ Važno je razlikovati psihološku skupinu i zajednicu. Psihološka skupina stvara se radi zadovoljavanja nekih potreba, a može biti vjerska i duhovna, no često ostaje samo osjećajna. Međutim, zajednica se okuplja oko Riječi Božje i sakramenata i ne mora biti psihološka skupina, premda je opasnost da se, pa i nehotice, pre naglasi osjećajni vid, što se događa kod nekih pokreta. Župna zajednica, koja se nedjeljom okuplja u crkvi na misi, nije samo psihološka skupina, jer mnogi se ni ne poznaju osobno, ali je istinska vjernička zajednica. Prema tomu, vjernička se zajednica razlikuje od psihološke i sociološke skupine, jer u središte stavlja Isusa Krista, psihološke zajednice naglašavaju neke druge razloge okupljanja, kao npr. liječenje, postizanje unutarnjega mira i sreće, spektakli itd. Usp. M. SZENTMÁRTONI, *Camminare insieme*, 167-182; N. A. ANČIĆ, *Crkva u društvenim promjenama*, 44-49, 130-143.

⁷⁷ Usp. D. L. SCHINDLER, *Istituzione e carisma*, u: PONTIFICIUM CONSILIUM PRO LAICIS, *I movimenti nella Chiesa*, 70-73.

⁷⁸ Godine 1974. *Informations Catholiques Internationales* predvidio je da će veliki crkveni ustroji ubrzo izgubiti svoju važnost i da će Crkva oko 2000. godine biti crkva 'mikrostruktura', tj. malih zajednica. Engleski su biskupi upozorili na opasnost da nas općenite izjave o njima ne dovedu u smutnju, ali su nadodali da takve male zajednice vrše ulogu 'katalizatora' i mogu mnogo pridonijeti unaprjeđenju duhovnosti župe i tomu da župna zajednica stekne smisao za svoje poslanje u svijetu. Usp. I. FUČEK, *Pitanje malih zajednica u svjetlu evangelizacije*, u: *Bogoslovska smotra*, 55 (1975.) 2-3, 304-305.

ljujući se od župne zajednice, što unosi nemir i prigovore među sve druge vjernike.⁷⁹ U tomu smislu veliku odgovornost ima crkveno vodstvo, osobito biskupi, vjernicima razjasniti određene pastoralne pojave i jamčiti crkvenost pokreta, ali ne samo teološku nego i djelatnu. Uza sve to što u mnogim župama i među župnim radnicima potiču podjele, ipak im se ne mogu zanijekati određeni plemeniti učinci.

Teološko-pastoralni razlog ustanove crkvenih pokreta stavlja se u poslaničnu vjernika laika da, u zajedništvu sa službujućim svećenstvom, budu nositelji pastora u župnoj zajednici, a ne samo nijemi promatrači, odnosno pastoralni potrošači. Upravo na to potiče koncilski nauk. Takvo shvaćanje pastora u Hrvatskoj često suzbija uobičajeni *solo* pastoral, a budući da postoje osobe koje žele više, a k tomu imaju određene karizme, onda se oni, na neki način, u svomu vjerskomu žaru, ističu uznemirujući uhodani župni pastoral. Tim su navjestiteljskim žarom prožeti crkveni pokreti, koji traže i pokreću novu prepoznatljivost Crkve i župne zajednice. Oni teže unutarnjoj duhovnoj obnovi u susretu s Isusom Kristom, produbljenu i svjedočenju vjere. Na svojim susretima stječu duboko duhovno iskustvo, koje žele prenijeti drugima, i žele pokrenuti obnovu Crkve iznutra. Međutim, pokreti, osim što na svojim susretima i 'seminarima' uspijevaju stvarati duhovno i osjećajno ozračje, pomoć i utjehu, prihvata i sigurnost, što je mnogima u doba otuđenosti i usamljenosti vrlo privlačno, pozvani su izgrađivati zajedništvo u župi.⁸⁰ Kada se jedni i drugi opredijele za službu, ne sebi nego za službu evanđelja i mjesne Crkve, onda se stvara mjesto crkvene i župne svijesti.

Budući da su to uglavnom svjetovni pokreti, onda se radi o potrazi za identitetom vjernika laika kao kršćana navjestitelja. Tako ih shvaća i potiče Ivan Pavao II., govoreći im da su oni 'novi evangelizatori'.⁸¹ Članovi mnogih pokreta, pa i cijele obitelji, odano idu po svemu svijetu i naviještaju evanđelje. Oni ne samo da naglašavaju dostojanstvo života i ženidbe nego su otvoreni životu, podižući mnogobrojne obitelji. Duhovni se plodovi njihova rada očituju u mnogobrojnim duhovnim zvanjima i različitim oblicima posvećena života

⁷⁹ Kada je neka praktična vjernica, nakon što se susrela s drugom, zaželjela s njom otići na misu, ona joj je odgovorila da na tu misu idu 'samo oni' i da ona ne može. Ta se vjernica upitala kakva je to misa ako na nju mogu ići samo odabrani?

⁸⁰ Usp. P. M. ZULEHNER, *Pastoraltheologie. Gemeindepastoral*, II, Düsseldorf, 1989., 142-174.

⁸¹ EE 16: »Želim uz to istaknuti veliki doprinos što ga, zajedno s ostalim crkvenim stvarnostima i nikada na izdvojen način, mogu pružiti novi pokreti i nove crkvene zajednice. Te skupine, doista 'pomažu kršćanima radikalnije živjeti u skladu s evanđeljem. Oni su kolijevka različitih zvanja i stvaraju nove oblike posvećenja. Promiču nadasve poslanje laika i pomažu da se to poslanje očituje u različitim područjima života. One potiču svetost naroda. Mogu biti glasnik i poruka za one koji drukčije ne susreću Crkvu. Često pomažu ekumenski hod i otvaraju puteve za međuvjerski dijalog. One su lijek protiv širenja sekti i neprocjenjiva pomoć u širenju radosti i života Crkve.« Usp. M. KEHL, *Dove va la Chiesa? Una diagnosi del nostro tempo*, Brescia, 1986., 181-187.

pa su otvoreni ekumenizmu. Pokreti potiču svetost naroda, nude mogućnost molitve, čitanja Svetoga pisma, iskustvo radosti i nužno obiteljsko ozračje u bezobličnomu društvu. Promiču poslanje laika i pomažu im očitovati se u različitim područjima života i društva.

Ako se u župnoj zajednici članovima crkvenih pokreta povjere određene službe i dužnosti, oni to povjerenje nastoje opravdati. Isto tako, »kada se s poniznošću uklope u život mjesnih Crkava i kad ih biskupi i svećenici srdačno prigrlje u biskupijskim i župskim ustrojstvima, ti su pokreti pravi Božji dar za novu evangelizaciju i za misijsku djelatnost u užem smislu riječi«⁸². Na pokrete ne treba gledati kao na tuđe tijelo, nešto nametnuto izvana, nego kao na jedno od unutarnjih lica Crkve. Kao i u svakomu traganju, tako se i ovdje događaju određene krajnosti i poteškoće, koje bi tijekom vremena trebalo prevladati.

3.3. *Pastoralne poteškoće između crkvenih pokreta u župnoj zajednici*

Ne sumnjam u plodove i ulogu pokreta u Crkvi, ali pokrete prate neke nedorečenosti, koje posve ne razumiju vjernici laici pa ni mi svećenici. Stoga smo pozvani, s teološko-pastoralnoga stajališta, suočiti se s poteškoćama koje su nastale na pastoralnomu području, a koje osjećamo u svojoj župi ili biskupiji i sa svojevrsnim napetostima između iskustava različitih udruživanja te razborito teološki-pastoralno prosuditi.⁸³

Pastoralne poteškoće možemo podijeliti na one koje se odnose na unutarnji ustroj crkvenih pokreta i na one koje se odnose na njihovu ulogu u župama. Crkveni se pokreti razlikuju jedan od drugoga po svojim darovima, premda su ujedinjeni u istomu zajedništvu i poslanju. No još se uvijek oblikuju što se tiče osobne i ne posve jasne prepoznatljivosti, pa se, u pastoralnomu smislu, bore sa svojom 'mladenačkom krizom'. I to je jedan od razloga koji pridonosi napetosti. Nužan je povijesni odmak crkvenih pokreta prema njima i prema župi, koja postoji gotovo dvije tisuće godina, a isto tako treba vremenski odmak za točniju pastoralnu prosudbu njihova poslanja.

Bez obzira na posebne milosne darove, pokreti upadaju u zamku 'redukcionizma' i 'selektivnosti', tj. prenaglašavaju samo neke vidove vjere. Jedni prenaglašavaju ulogu Svetoga pisma, drugi darove Duha Svetoga, treći molitvu za ozdravljenje, 'padanje u Duhu' itd. Nasuprot tomu, kršćanstvo nije veletržnica vjerskih vrijednota, na kojoj se bira po želji, niti je Crkva trgovina,

⁸² IVAN PAVAO II., *Redemptoris missio. Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe* (7. XII. 1990.), Zagreb, 1991., 72.

⁸³ Usp. A. MASTANTUONO, *Comunità e movimenti ecclesiali. Una lettura pastorale*, u: *Rassegna di teologia*, 42 (2001.) 4, 521-542; D. VIVIAN, *Movimenti e parrocchia: 'separati in casa' o partner nella pastorale?*, u: *Credere oggi*, 25 (2005.) 6, 95-106; G. de ROSA, *I movimenti ecclesiali oggi*, u: *Civiltà cattolica*, 155 (2004.) 2, 523-536.

gdje svatko traži svoju skupinu, nego je ona obitelj u kojoj vjernik ima braću i sestre, koje nije izabirao nego mu ih je Gospodin dao i s njima treba surađivati. U pokretima se često stvara koristonosno mišljenje: 'Ako imate kakvu poteškoću, ako tražite mir duše, sreću u braku itd., naći ćete ju kod nas.' No Krist nije obećao laka rješenja.

S druge strane, u nekim se skupinama nameće poteškoća određenoga 'psihologizma', koji uređuje unutarnje ustrojstvo tih skupina, koje članovi ne shvaćaju cjelovito, pa njihovim duševnim potrebama prijeti opasnost zloupotrebe. U to ulazi navezanost na jakoga vođu i posvemašnja zavisnost o skupini. Katkada postoji opasnost lažnih očekivanja ozdravljenja i rješenja neke poteškoće, sudjelovanjem na nekom tečaju ili na susretu. Vođe pokreta mogu upasti u zamku slave i posvjetovnja i životno posustati,⁸⁴ a upravo su tu važne vjera i molitva. Nameće se pitanje govori li se u skupinama o izazovima opće naravi i drugim osobama izvan skupine ili se razmišlja samo o osobnim poteškoćama i nevoljama? Promatraju li pokreti one koji nisu članovi skupine s istim poticajima?

Premda je osobitu važnost crkvenim pokretima posvetio papa Ivan Pavao II., rekavši u propovijedi Duhovskoga bdjenja, 25. svibnja 1996. godine, da je »jedan od darova Duha Svetoga u naše doba zasigurno procvat crkvenih pokreta«⁸⁵, ipak je u govoru na Svjetskomu kongresu crkvenih pokreta 30. svibnja 1998. godine u Rimu upozorio da su nastanak i širenje novih pokreta u Crkvi prouzročili neočekivanu i nekada razarajuću novost, što je pobudilo određena pitanja, neugodnosti i napetosti, uključujući katkada preuzetnosti i pretjeranosti s jedne strane i predrasude i suzdržanost s druge strane.⁸⁶ On u svemu tomu vidi razdoblje kušnje vjernosti pokreta, odnosno važnu prigodu ispravne provjere karizmi.

Koliko su odnosi ustanova (institucija) i pokretâ nejasni, odnosno koliko su napeti odnosi između pokreta i župnoga pastorala, može se odgonetnuti iz pitanja biskupa cijeloga svijeta i odgovora prefekta Kongregacije za nauk vjere kardinala Josepha Ratzingera.⁸⁷ Biskupi i kardinali su, na temelju svoga isku-

⁸⁴ Takav je primjer mons. Emmanuel Milingo (r. 1930.), bivši nadbiskup nadbiskupije Lusaka u Zambiji. Bio je vrlo poznat po daru liječenja. Zanio se slavom i prepustio svjetovnomu duhu toliko da se povezao s 'Crkvom ujedinjenja', koju je osnovao Korejanac Sun Myung Moon, koji se proglasio novim Kristom. Potom je oženio Korejku Mariju Sung Ryen i osnovao tzv. 'crkvu oženjenih svećenika'.

⁸⁵ *Insegnamenti di Giovanni Paolo II*, 19 (1996.) 1, 1373.

⁸⁶ Usp. IVAN PAVAO II., Discorso di Sua Santità Giovanni Paolo II in occasione dell'Incontro con i movimenti ecclesiali e le nuove Comunità, 222. J. RATZINGER, *Razgovor o vjeri*, 38-39: »Naravno, svi ovi pokreti potiču i neke probleme. Sa sobom nose, u većoj mjeri ili manjoj mjeri, i opasnosti.«

⁸⁷ Usp. J. RATZINGER (BENEDIKT XVI.), *Nuove irruzioni dello Spirito. I movimenti nella Chiesa*, Cinisello Balsamo, 2006., 53-96.

stva, iznijeli mnoge poteškoće pastoralne naravi, koje su u župnoj zajednici izazvali upravo crkveni pokreti.

Poznato je da su prošlih godina neki pokreti, bilo u vidu nauka bilo u otajstvenom i bogoslužnom vidu, stvarali ili stvaraju ozbiljne poteškoće, »toliko da su neke Biskupske konferencije bile prisiljene posredovati da bi ograničile nazočnost ili smanjile njihov rad na svomu teritoriju«⁸⁸. Neugodnosti se osobito događaju na biskupijskomu i župnomu području, bilo zbog sklonosti, što je kod nekih pokreta jako izraženo, isključivosti njihove karizme, da bi se osobno kršćansko iskustvo smatralo jedinim 'evanđeoskim', potom zbog nagnuća *solo-rada* i neprihvatanja crkvenih pothvata izvan svoga pokreta, a sve to priječi uključenju pokreta u biskupijski i župni pastoral. Veliko je nepovjerenje izazvala činjenica da su neki pokreti, bojeći se gubitka svoje slobode i stvaralaštva, i iznad svega bojeći se 'institucionalizacije', imali poteškoća u predstavljanju svojih pravilnika, zbog prihvaćanja mjerodavne crkvene vlasti.

U skladu s tim poteškoćama, Papa tvrdi da se pred pokretima nalazi 'nova postaja', a to je 'crkvena zrelost'. On ne želi reći da se time rješavaju sve poteškoće nego da je to izazov koji čeka, jer Crkva od pokreta očekuje zrelost crkvenoga zajedništva i župnu zauzetost. U Apostolskoj pobudnici *Christifideles laici* stoji da je »za primjereno sudjelovanje u crkvenom životu veoma potrebno da vjernici laici imaju jasno i točno poimanje posebne Crkve u njenoj iskonskoj povezanosti sa sveopćom Crkvom«⁸⁹. Stoga su crkveni pokreti vrlo odgovorni u produbljivanju crkvenoga i župnoga zajedništva, jer svojim uključenjem u župu ne gube svoje darove. Zapravo, postavlja se presudno pitanje: Mogu li se crkveni pokreti poistovjetiti sa župom da bi pridonosili i produbili jedinstvo u različitosti?

Ono što stvara dodatne smetnje možemo, na neki način, staviti pod nazivnik ljudskih slabosti, i to bilo sa strane pokreta ili mjesne crkvene vlasti, određeno neiskustvo, predrasude, nerazumijevanja, nepovjerenja, ograniče-

⁸⁸ Usp. S. BARLONE, *Dalla maturazione alla maturità*, u: A. ELBERTI (ur.), *Oltre laicismo e clericalismo: Il cristiano adulto*, 20. Pod tim vidom upućujem na istraživanje o novokatekumenima, 1996. godine, u biskupiji Cliftonu u Velikoj Britaniji, u kojemu, između ostalog, piše: »Na temelju uvida nismo došli do zaključka da je itko od župnika spomenutih župa prouzročio bilo kakvu pojedinačnu štetu, ali možemo zaključiti da su štetu nanijele metode neokatekumena i, također, da višegodišnje iskustvo u svakoj od navedenih župa uvjerljivo pokazuje da je nazočnost neokatekumena opasna po pastoralnu životnost i jedinstvo župa.« Usp. Istraživanja o neokatekumenima u Velikoj Britaniji, u: *IKA*, 18. XII. 1996., prilog Biltenu, 3. Na tiskovnoj konferenciji HBK, nakon 25. zasjedanja Hrvatske biskupske konferencije u Krku, rečeno je: »Što se tiče seminara za evangelizaciju, rečeno je da su uočeni njihovi pozitivni, ali i negativni učinci, no u tom smislu neće se izdati nikakav dokument već će biskupi uputiti pastoralno pismo. Uglavnom, više će se pozornosti posvetiti gostovanjima nekih svećenika izvana te će se odvijanje takvih seminara nastojati uklopiti u redoviti župni i biskupijski pastoral. Biskupi i na tom području žele uvesti više reda i jasnija stajališta u pogledu toga koga se poziva, kada i gdje.« Usp. *IKA*, 23. X. 2002., 23.

⁸⁹ CL 25.

nost itd. Te se poteškoće mogu prevladati samo međusobnim poštovanjem, razgovorom, strpljenjem i nastojanjem razumjeti tuđu različitost i dopustiti biti shvaćen.

Sljedeća poteškoća proizlazi iz nepredviđenoga nastanka i 'dinamičnoga' rada pokreta, koji su slobodni, tj. prilagodljiva ustroja, u smislu da nisu ustanovno vezani, jer smatraju da ih 'struktura' ograničava. Upravo to u njima priječi uključenost u postojeći ustroj,⁹⁰ koji im je potreban, što pridonosi mogućemu stvaranju 'usporednih struktura' ili 'usporednih pastoralnih pothvata',⁹¹ odnosno društvo istomišljenika, što unosi veliku pomutnju u župe ili u biskupije. Stoga treba učiniti sve da bi se izbjegao razdor, a uspostavila nužna uzajamnost. Ipak se može reći da razlog te napetosti ne mora biti u zahtjevu pokreta da imaju svoje svećenike ni u župnikovu odbijanju tih oblika kršćanskoga života nego, u krajnjemu slučaju, u neiskustvu svih u novostima koje su dar Duha Svetoga.

Nedorečenost, koja se nazire i očituje u pokretima, primjećuje se u okupljanju istomišljenika i u njihovoj nedopustivosti pasterala izvan uobičajenoga načina djelovanja u pokretu. Tu dolazi do pastoralnoga protuslovlja. Crkva je prepoznatljiva, između ostaloga, prema mnoštvu pastoralnih zamisli i stavova pa u njoj vrijedi načelo jedinstva u različitostima. Pokreti naglašavaju rad i obnovu župne zajednice, ali postoji određena opasnost i sklonost da se, pa i nehotice, župu pretvara samo u svoj pokret, što bi nijekalo koncilski nauk o Crkvi. Stoga je važno da se različiti brinu o različitostima i da poštuju i druge pokrete. Premda ni župa nije savršeno prikladan crkveni oblik, ipak treba priznati da je veoma teško naći pastoralni oblik koji bi bio primjereniji Crkvi. Stoga, kako reče Giuseppe Colombo, »župa nije bez razloga osnovana, a da je nema trebali bismo ju izmisliti.«⁹². Rimski pastoralist Sergio Lanza tvrdi da

⁹⁰ Kardinal J. Ratzinger svjedoči da su se novokatekumeni opirali zamisli da bi oni imali neki ustroj, tvrdeći da oni nisu udruga nego put. Isto tako su karizmatici tvrdili da oni samo za obnovu župne zajednice. Međutim, kardinal J. Ratzinger, današnji papa Benedikt XVI., tvrdi da i oni počinju shvaćati da im je ustroj potreban, koji, doduše, na neki način ograničava njihov početni polet, ali ih pročišćava i pomaže im integrirati se u župu i biskupiju. Usp. J. RATZINGER (BENEDIKT XVI.), *Nuove irruzioni dello Spirito*, 60-61.

⁹¹ Splitsko-makarski nadbiskup Marin Barišić 2001. godine donio je odredbu u vezi sa slavljem uskrsnoga bdjenja: »Potaknut već odavna zahtjevima tolikih župnika, kao i ostalih svećenika, koji bi se za Veliku subotu – Uskrsno bdjenje našli u neugodnoj situaciji da se udvostručuje slavlje bdjenja u župnoj zajednici ili bi se slavilo negdje drugdje neko drugo Uskrsno bdjenje, a još više zbog teoloških i eklezijalnih razloga na koje nas je posebno upozorio kardinal Joseph Ratzinger, prefekt Kongregacije za nauk vjere, povodom posjeta *ad limina* biskupa HBK, određujem da na Veliku subotu – Uskrsno bdjenje župna zajednica sa svim svojim manjim zajednicama, grupama i pokretima kao jedna obitelj na istom zajedničkom slavlju slavi Uskrsno bdjenje ...« *Vjesnik Splitsko-makarske nadbiskupije*, (2001.) 1, 15.

⁹² G. COLOMBO, *La parrocchia. Conclusioni del convegno*, u: RAZNI AUTORI, *Chiesa e parrocchia*, Leumann (Torino), 1989., 170.

župa ipak nije posuda (contenitore) samo za skupine, male zajednice i pokrete nego je uporište i mjesto stvarne crkvene provjere.⁹³

Jedna je od vidljivih opasnosti koje nastaju u pokretima jednostranost, koja nije svojstvena posebnim karizmama, a ujedno je suprotna teološko-pastoralnom pojmu župe, koja je po svom ustroju otvorena i pozvana sve više razvijati *sinodalni* pastoral. Na temelju svoga duhovnog iskustva, koje se doživljava u određenom pokretu, koje je samo jedan od oblika kršćanskoga života, ne može se svojatati cjelovitost evanđeoske poruke. U tom se surjeću, kao što je to svojedobno rekao tajnik Papinskoga vijeća za laike Stanislaw Rylko, među 'dječje bolesti', ubraja pobožanstvenjenje pokreta, kojemu pripada osjećaj nadmoći prema drugim oblicima udruživanja, popraćen željom staviti osobnu skupinu iznad druge.⁹⁴ Dakle, opasnost je da se samo taj vid smatra ispravnim za sve. Sve to vodi određenim sukobima i pomutnjama u župnoj zajednici, zbog čega trpi duhovnost jednih i drugih. Prema tomu, nitko ne smije 'monopolizirati' Crkvu pa svaki pokret u svojoj teologiji mora imati mjesto za druge, koji imaju različite pastoralne stavove, jer bi u suprotnom to bilo potkapanje Crkve.

Važno je da pokreti stvaraju ispravan stav, jer se upravo među njima katkada dogodi da vjerski zanos novokrštenika prouzrokuje pretjeranu jednostranost, u nauku ili životu, da odlaze na 'seminare' ili na druge sastanke, a zaobilaze župu i župnika. Događa se da neki članovi crkvenih pokreta ili neki, u crkveni život neupućeni, poklonici njihovih vođa ne vide nikoga osim sebe, pa ih njihova zatvorenost u vlastite skupine ili ovisnost o vođi može udaljivati od župnoga i biskupijskoga života i spriječiti da ikad prodube osjećaj župne pripadnosti, što znači razbijanje crkvenoga zajedništva. Pogubno je shvaćati svoju zajednicu kao neku vrstu utočišta, zaobilazeći ili neispravno poimajući, svoju obitelj i društvene poteškoće.

U pastoralnomu vidu crkveni se pokreti ne smiju postaviti kao suparnici (*alternativa*) župi,⁹⁵ jer oni to nisu, nego trebaju zdušno poticati njezinu izgradnju. K tomu, župa pokretima nije suparnik nego mjesto navještaja evanđelja. Međutim, upravo se to događa, kada pokreti održavaju usporedne mise, kada članovi pokreta, ne brinući o župnom zajedništvu, zapostavljaju župnu nedjeljnu sv. misu, a zna se da »župa ima temelje u teološkoj stvarnosti, jer

⁹³ Usp. S. LANZA, *La Chiesa si realizza in un luogo: riflessione teologico-pastorale*, u: N. CIOLA (ur.), *La parrocchia in un'ecclesologia di comunione*, Bologna, 1995., 157.

⁹⁴ M. ŠPEHAR, *U potrazi za duhovnim iskustvom*, 74.: »Naime, često se u praksi događa da jedan pokret ustaje protiv drugoga i da jedan drugome niječu karizme, duhovnost, pripadnost Crkvi, djelovanje u Crkvi. Pokreti se međusobno nisu poznavali niti sastajali, a kamoli da bi zajedno surađivali.«

⁹⁵ Usp. COMITATO PREPARATORIO DEL CONVEGNO ECCLESIALE 1985, *In forza della riconciliazione*, u: *Il Regno – Documenti*, 29 (1984.) 19, 610.

je euharistijska zajednica«⁹⁶. Crkva u pastoralnomu radu župne zajednice naglašava i posvećuje veliku »pozornost nedjeljnoj misi kao slavlju na kojem redovito treba okupljati i različite skupine, pokrete te udruženja koja su u njoj prisutna«⁹⁷.

Određeno posvojenje sakramenta događa se kada neki članovi pokreta, bilo laici ili svećenici, kršćići pastoralne i upravne (administrativne) upute, upućuju ili nose krstiti svoju djecu iz jedne župe na mjesto pod okriljem pokreta u drugu župu, a da se o tomu ne savjetuju ni s jednim župnikom. To su pastoralne zloupotrebe. U takvim bi primjerima iskustva u pokretima, kao što reče papa Benedikt XVI., »izgubila svoj pedagoški značaj ako bi se vidjelo da su paralelna sa životom mjesne Crkve, ili u suprotnosti s njom. [...] male skupine moraju biti u službi jedinstva zajednice, a ne poticati podijeljenost – što se treba potvrditi u konkretnoj praksi; te skupine trebaju promicati plodonosno sudjelovanje cijele zajednice te sačuvati, koliko je moguće, jedinstvo liturgijskog života pojedinih obitelji«⁹⁸. Također je uputno, makar radi zajedništva, da se župnici prije nego u svoje župe dovedu crkvene pokrete ili njihove vođe, posavjetuju s mjesnim biskupom.

Ako bi župa pokretima služila samo kao izvor novačenja svojih članova, zanemarujući župno zajedništvo, to bi značilo širiti crkvenu neosjetljivost.⁹⁹ Premda nova evangelizacija ima pastoralno prvenstvo, bilo bi preuzetno sebe proglasiti uzornijim vjernicima, a da bi sve druge članove mjesne Crkve, u kojoj su i svećenici i biskupi, trebalo obratiti. Takvo shvaćanje vodi k izdvajanju (*elitizam*).¹⁰⁰ Ono što može crkvenim pokretima štetiti jest opasnost preneglašavanja svoje crkvene sveopćenitosti, a zaboravljanja na mjesno poslanje i uključenost u župnu zajednicu iz koje potječu. Opasnost je da crkveni pokreti, zbog velike gorljivosti za ekumenizmom i međureligijskim dijalogom, upadnu u vjerski i crkveni *relativizam* i *sinkretizam*.

⁹⁶ CL 26. Usp. I. STOŠIĆ, Male zajednice i euharistija, u: *Riječki teološki časopis*, 9 (2001.) 1, 131-142.

⁹⁷ IVAN PAVAO II., *Ostani s nama Gospodine. Apostolsko pismo povodom Godine Euharistije* (7. X. 2004.), Zagreb, 2005., 23. Usp. KONGREGACIJA ZA BOGOŠTOVLJE I DISCIPLINU SAKRAMENATA, *Redemptionis sacramentum* (25. III. 2005.), Zagreb, 2005., 114.

⁹⁸ BENEDIKT XVI., *Sacramentum caritatis – Sakrament ljubavi. Postsinodalna apostolska pobudnica o euharistiji, izvoru i vrhuncu života i poslanja Crkve* (22. II. 2007.), Zagreb, 2007., 63.

⁹⁹ Naš je teolog Tomislav Ivančić još 1981. godine zaključio: »No, razlog ostajanja na rubu jest u tome, što sami pokreti nisu dovoljno elastični da ljude obnavljaju i ostavljaju u župi, nego ih većinom izvode iz župe stvarajući neku novu grupu ne stvarajući mentalitet kod takvih da pripadaju župi i da se u njoj aktiviraju kao žive stanice Crkve. Razlog je zatim i u tome što se svećenici teško odriču uhodanih oblika pastoralnih djelovanja i ne prihvaćaju ili jedva prihvaćaju nove oblike i ponude te tako ostaje razdor između njih i laika.« T. IVANČIĆ, Duhovni pokreti u Crkvi u Hrvata, u: *Crkva u svijetu*, 16 (1981.) 3, 252.

¹⁰⁰ J. RATZINGER (BENEDIKT XVI.), *Nuove irruzioni dello Spirito*, 66: »Ne možemo dopustiti da se razvije elitno kršćanstvo ...«

Nadbiskup Marcelo Pinto Carvalheira, iz Paraiba u Brazilu, reče kardinalu Josephu Ratzingeru da papi i biskupima nije osobito teško razumjeti pokrete, ali svećenicima i župnicima to je mnogo teže.¹⁰¹ Neki nesporazumi nastaju iz shvaćanja župničke vlasti i uloge. Kod nas prevladava uhodan oblik pastorala, gdje se župnika smatra jedinim nositeljem pastoralnoga rada, što usporava razvitak pastorala u duhu koncilskog nauka o Crkvi. Stoga je opasnost da župnik posve, bez ikakve otvorenosti, odbaci crkvene pokrete, koji imaju svoje mjesto u Crkvi. Ipak, neke se pojave same od sebe mijenjaju. Npr. u zemljama zapadne Europe, gdje nema dovoljno svećenika, sve češće jedan svećenik služi na više župa. Župljani se brinu za župu, a svećenik je poslužitelj ili usklađitelj župnoga rada. U tom surječu različiti pokreti postaju dopušten izražaj raznolikosti župnoga života. Svećenici trebaju znati kako »nisu od Krista ustanovljeni da sami preuzmu svu spasonosnu misiju Crkve prema svijetu«¹⁰², ali »njihova je uloga u evangelizacijskom poslanju apsolutno nezamjenjiva«¹⁰³ i »Crkva se pouzda u svakodnevnu vjernost prezbitera pastoralnoj službi, koji su zauzeti u vlastitom nezamjenjivu poslanju u prilog župe koja je povjerena njihovom vodstvu«¹⁰⁴.

Prepreka u odnosima proizlazi iz kolebljivosti i suzdržanosti pastira prema svim novim pastoralnim pothvatima, iz slaboga, površnog i jednostranog poznavanja. Napetosti nastaju iz pastoralnih predrasuda, iz kojih se katkada olako poopćavaju određena loša iskustva da bi se sve obesnažilo. Napetost nastaje i iz krutoga shvaćanja crkvene zajednice, koja ne dopušta nijednu različitost, te iz ukrućene zamisli planiranja i pastoralne uskladbe u župi i biskupiji, koja sve obvezuje činiti iste stvari u isto doba. Prepreke također nastaju i iz nedovoljnoga poznavanja činjenice da svaka karizma, za svoj razvitak, ipak treba određenu slobodu.¹⁰⁵

Ne možemo zaobići ni pastoralne poteškoće koje se odnose na župnika ili župnoga zamjenika, koji je član nekoga pokreta, prema župnoj zajednici i župnim dužnostima. Poznato je da neki župnici i župni zamjenici, kao članovi nekih pokreta, često pa i dugo, nisu u svojoj župnoj zajednici zbog obveza prema pokretu. Pastoralno je pitanje kako oni mogu odgovorno pomiriti župničke dužnosti, odnosno kome ti svećenici, a još više redovnici-župnici odgovaraju – biskupu, vođi pokreta ili redovničkom poglavaru? Kada se radi o redovnicima, nameće se pitanje čiju duhovnost oni njeguju, svoga reda ili pokreta, i pridonosi li dvojna pripadnost stvaranju krize identiteta? Mogu li oni izbjegnuti

¹⁰¹ Usp. *Isto*, 76.

¹⁰² LG 30.

¹⁰³ KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter – navjestitelj riječi, služitelj sakramenata i voditelj zajednice kršćanskoga trećeg tisućljeća* (19. III. 1999.), Zagreb, 1999., 14.

¹⁰⁴ KONGREGACIJA ZA KLER, *Prezbiter, pastir i vođa župne zajednice*, 29.

¹⁰⁵ Usp. G. C. LECOUR, *I fedeli laici*, 204-206.

pristranost odnosno biti pastoralno i bogoštovno nepristrani prema drugim vjernicima, koje ne zanima duh tih pokreta. Neki pokreti imaju svoje bogoslovlje, pa je inkardinacija u neku biskupiju vrlo upitna, tj. ako je svećenik član nekoga pokreta inkardiniran u neku biskupiju pa je župnik i a ako ga pokret zatreba u nekoj drugoj službi, što činiti? Što ako biskupa, koji je sklon pokretu, naslijedi onaj koji mu nije sklon? To su poteškoće koje još nisu ni pravno razriješene.¹⁰⁶ Isto vrijedi i za vjernike laike, članove pokreta: ako su radišni u župi, npr. u zboru, u uredskim poslovima ili u nekim drugim pastoralnim pothvatima, a često ne mogu biti u župi, kako se na njih može računati?¹⁰⁷

Župnik treba paziti na preporuku sv. Pavla: »Duha ne trnite, proroštva ne prezirite. Sve provjeravajte: dobro zadržite...« (1 Sol 5,19-21), dakle, treba znati razlučivati duhove.¹⁰⁸ Nije uvijek lako uspostaviti uzajamno zajedništvo, a još je teže ako se ne teži međusobnom poštovanju i upoznavanju poslanja, službi i karizmi. U pastoralu, osim prepuštanju vodstvu Duha Svetoga, potrebna je zdrava evanđeoska prosudba, jer svako osjetilno i osjećajno stanje ne odgovara djelovanju Duha. Važno je razlikovati pravo proroštvo od proročke naivnosti, koja isključuje razumsku prosudbu. Sv. Pavao piše: »proročki su duhovi prorocima podložni« (1 Kor 14,32). Ako se niječe prosudba, ulazi se u sustav prema kojemu se pobožanstvenjuje sve u životu pa i ono što s božanskim nema nikakve veze. Milost Duha Svetoga nikada nije izgovor za zapostavljanje redovite potrebe dobro postavljenoga i osmišljenoga pastoralnog rada, jer je i u redovit pastoralni rad uključen Duh Sveti. Župnik ne mora pripadati nekomu pokretu da bi učinkovito pastoralno radio u župnoj zajednici pa se ne treba postaviti kao vođa nekih skupina nego ih pratiti i nastojati uključiti u župni rad. U protivnom, stvarna je opasnost od zapostavljanja župničkih dužnosti i vjernika koji nisu članovi nijednoga pokreta.

Treba imati pravila i njih se pridržavati, a sve drugo ovisi o osobama. Sukob je neizbježan, ali treba ostvariti pomirbu i težiti jedinstvu. To je izazov, a gotovo rješenje ne postoji. Crkva se otvara novim činjenicama, ali ima potrebu provjeriti služi li nešto jedinstvu i drugima.

¹⁰⁶ Usp. G. de ROSA, *I movimenti ecclesiali oggi*, 534-536.

¹⁰⁷ M. ŠIMUNOVIĆ, *Pastoral za novo lice Crkve*, Zagreb, 2006., 283: »Ponekad se formiraju neke skupine ili pokreti na širem planu, čiji pripadnici nemaju nikakva kontakta sa svojom župnom zajednicom, štoviše, kada i dođu, često se drže 'visoko', misleći da imaju veće religiozno iskustvo i da su zbog toga vrjedniji. ... Župnik je pozvan bdjeti nad ostvarenjem zajedništva i ukazivati, kada je to potrebno, na neka 'odskakanja' koja vode u nadmetanje ili čak u izolaciju. Dakako najveći problem nastaje, kao što već ima pojedinačnih slučajeva, ako se župnik toliko posveti nekoj skupini, zapuštajući cjelinu župne zajednice. U tom smislu Crkvi u Hrvatskoj predstoji zadatak preispitivanja takvoga pastorala.«

¹⁰⁸ M. PARLOV, *U snazi Duha*, 251-261.

Zaključak

Temeljno je pitanje današnjega pastorala prenošenje vjere u bitno promijenjenim okolnostima. Dosadašnji osnovni ustroj prijenosa kršćanske vjere, župa i obitelj, u duboku su prijeporu i postaju gotovo rubne. Premda poslije-moderna kultura slabi ustanove, koje su usmjerene prijenosu tradicionalnih vrijednota, ipak se Crkva neprestano zauzima za oživljavanje obiju, štoviše, pozvana je i poslana trajno se preispitivati kako naviještati evanđelje? »Vjetar puše gdje hoće« (Iv 3,8) i ne može ga se sputati te, premda je u poslijekoncilskomu razdoblju potaknuo nastanak novih pastoralnih oblika u Crkvi, kao što su crkveni pokreti, nije potaknuo ukidanje župne zajednice; međutim, nadahnuti Duhom, potaknuti smo prosuđivati duhove. U pastoralu jednostrano zajedništvo šteti zajednici, a za obnovu župnoga pastorala potrebna je uzajamnost u različitosti. Župa ostaje temeljno pastoralno mjesto gdje svi mogu potvrđivati iskrenu crkvenost i to 'poniznim uključenjem' pokreta i 'srdačnim primanjem' i s pratnjom svećenika.

Summary

PASTORALE OF CHURCH MOVEMENTS IN THE PASTORALE OF THE PARISH COMMUNITY

In order for the Church to fulfil its mission, in addition to having to evaluate, mutually respect and recognise lawful variety, in the light of faith and the Gospel it needs to differentiate the 'signs of the times'. One of these signs is the emergence of new Church movements. The author of this article speaks about mutual relations between these movements and the parish community. It presents a turnaround in the Council teachings about the Church which enables movements to expand and it analysis the relationship between offices and charismas. Apart from discussing the importance of these movements, the article briefly presents some of them. Speaking about relations between the local Church and movements, the article points out the pastoral significance of the parish. It highlights the influence of secularisation as a barrier to passing on faith. It speaks about the positive role of movements in the parish community and warns of certain tensions that movements may introduce to the local Church.

Key words: *parish, Church movements, community, local Church, teachings about the Church, pastorage.*